

EFEKTI UKRUPNJAVANJA BANKARSKOG SEKTORA REPUBLIKE SRPSKE

Vitomir Slijepčević¹

SAŽETAK

Banke su, kao osnova finansijskog sistema Republike Srpske, prošle značajan period konsolidacije, a koji je rezultirao trenutnim brojem banaka. Kroz ovo istraživanje obuhvaćen je vremenski okvir od 1999. do 2021. godine u kom su se odvijali značajni procesi: vlasnička transformacija, privatizacija, akvizicije, merđžeri, te prestanak rada mnogih banaka. Primarni zadatak istraživanja je povezati promjene koje su se odrazile na osnovne bankarske agregate sa makroekonomskim pokazateljima za navedeni period, te utvrditi trendove kretanja. Cilj ovog istraživanja je prikazati efekte navedenih procesa. U radu su korišćene osnovne statističke metode istraživanja, sinteze i analize, komparacije, grafičkog predstavljanja, te apstrahovanja dobijenih rezultata. Provedeno istraživanje pokazalo je da su svi osnovni agregati bankarskog poslovanja značajno rasli i da je bankarski sektor Republike Srpske značajan faktor razvoja zemlje ali i da proces ukрупnjavanja, odnosno smanjenja broja banaka, nije konstantna veličina.

KLJUČNE RIJEČI: banke, aktiva, kapital, zaposleni, bruto društveni proizvod.

EFFECTS OF THE CONSOLIDATION OF THE BANKING SECTOR OF THE REPUBLIC SERBSKA

SUMMARY

Banks, as the basis of the financial system of the Republika Srpska, have gone through a significant period of consolidation, which has resulted in the current number of banks. This research covers the time frame from 1999 to 2021, in which significant processes took place: ownership transformation, privatization, acquisitions, mergers, and the closure of many banks. The primary task of the research is to connect the changes that affected the basic banking aggregates with macroeconomic indicators for the period, and to determine trends. The aim of this research is to show the effects of these processes. The paper uses basic statistical methods of research, synthesis and analysis, comparisons, graphical representation, and abstraction of the obtained results. The conducted research showed that all basic aggregates of banking business have grown significantly and that the banking sector of Republika Srpska is an important factor in the country's development, but also that the process of enlarging or reducing the number of banks is not a constant.

KEYWORDS: banks, assets, capital, employees, gross domestic product.

¹ Vanredni profesor, Slobomir P Univerzitet, Bijeljina, rimotiv@yahoo.com

UVOD

Bankarski sektor Republike Srpske, kao integralni dio finansijskog sistema, predstavlja osnovnu polugu i glavni eksterni faktor finansiranja privrednog razvoja zemlje. Zato sve promjene koje se dešavaju u bankarskom sektoru imaju značajan odraz na ukupnost ekonomskih odnosa i predmet su pažljivog praćenja, posmatranja, te istraživanja. Republika Srpska je prošla kroz jako turbulentno vrijeme u ekonomskom, političkom i pravnom smislu, a to se odrazilo i na sam finansijski sistem, posebno njen bankarski dio. Kroz ovo istraživanje želimo prikazati efekte procesa ukupnjavanja banaka kroz prizmu analiziranja osnovnih bankarskih agregata, te kroz komparaciju određenih vrijednosti sa makroekonomskim pokazateljima.

Posmatran je period od 23 godine, odnosno 31.12.1999. do 31.12.2021. godine. Korišćeni makroekonomski pokazatelji su zaključno sa 31.12.2020. godine². Početni period, odnosno 31.12.1999. godinu uzeli smo za referentnu zato što je do tada bio završen institucionalni okvir za početak privatizacije banaka. Među bankarskim agregatima kojima ćemo posvetiti posebnu pažnju su: aktiva, kapital, broj zaposlenih radnika, te parametri rasta i razvoja bankarskog sektora. Posebno ćemo analizirati odnose pojedinih parametara i njihovo poređenje sa makroekonomskim pokazateljima za nivo Republike Srpske. Ukupan broj banaka u Republici Srpskoj na početku perioda bio je 18³, a u Federaciji Bosne i Hercegovine 34⁴. Na dan 31.12.2021. godine u Republici Srpskoj egzistiralo je 8 banaka⁵, a u Federaciji Bosne i Hercegovine 14⁶. Značajno smanjenje broja banaka u oba entiteta rezultat su ukupnjavanja, ali i propadanja banaka radi nemogućnosti ispunjavanja minimalno propisanih standarda za rad banaka.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Bankarski sektor Republike Srpske je na kraju 1999. godine imao ukupno 18 banaka. Ukupna aktiva iznosila je 3.084.830 hiljada KM, kapital 269.599 hiljada KM, a zapošljavao je ukupno 3.767 radnika.

PREGLED BANAKA U RS NA DAN 31.12.1999.GODINE				
u 000 KM				
Redni broj	Naziv banke	Aktiva	Kapital	Zaposlenih
1	vi o μ l v l X X vi	> μ 1607.062	57.202	665
2	P { } % { } u v l X X vi	> μ 57.698	9.433	80
3	W { } Ä { } v v l X X ' { } j " 178.416	10.214	92	
4	< { } • š o v l X X vi	> μ l 585.691	36.183	367
5	W { } Ä { } v v l X X { } j i	574.105	35.906	166
6	W { } j i { } • l v l X X W { } i 325.003	13.001	220	
7	^ u { } • l v l X X j i	77.607	5.436	140
8	Z Ä { } i v v l X X vi	> μ l 130.736	43.291	1.375

2 Zadnji objavljeni podaci u vrijeme pisanja rada. prim.autora.

3 https://abrs.ba/public/data/documents/33/Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31121999.pdf, Str.24. (29.5.2022.)

4 https://www.fba.ba/images/documents_archive/publikacije_13_1.pdf, Str.5. (29.5.2022.)

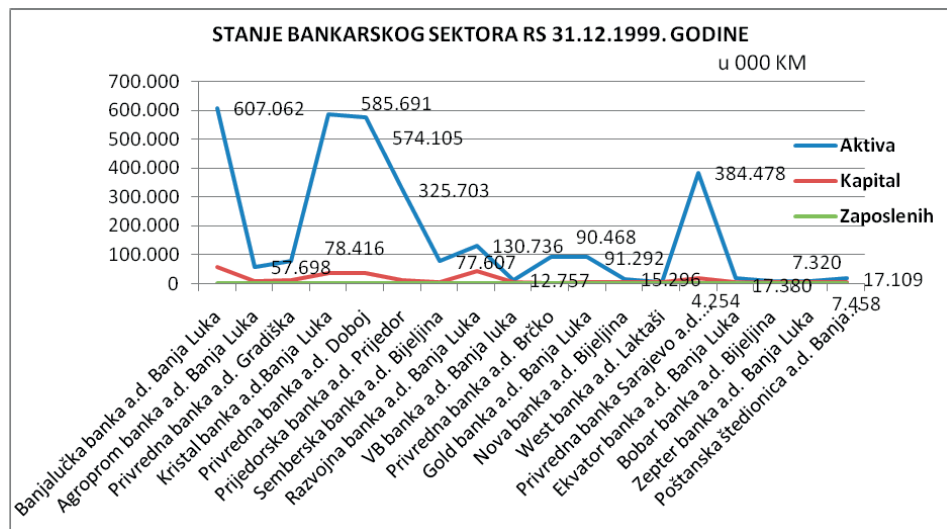
5 https://abrs.ba/public/data/documents/2097/20211231_Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS.pdf, Str.90. (29.5.2022.)

6 https://www.fba.ba/upload/docs/informacija_31122021_konacni_podaci_FjX.pdf, Str.105. (29.5.2022.)

9	s vl X X vi oμl	12.757	5.980	28
10	WÆJÄÆ v vl X X E l}	90.468	1.408	40
11	'}o vl X X vi >μl	91.292	4.896	7
12	E}Ä vl X X ji oi}v	15.296	5.298	31
13	t •š vl X X > lš "j	4.254	3.207	4
14	WÆJÄÆ v vl ^Æ i Ä} x384.478 o	18.770	446	
15	lÄ š}Æ vl X X vi >μl	17.380	5.470	19
16	}Æ vl X X ji oi}v	7.320	5.525	12
17	• %šÆ vl X X vi >μl	7.458	3.490	22
18	W}"š v•l "š j}v} X X vi 17.109	4.889	53	
	UKUPNO	3.084.830	269.599	3.767

Tabela 1. Pregled bankarskog sektora RS 31.12.1999. godine⁷

Šest banaka je imalo aktivu veću od 100 miliona KM, a samo jedna banka kapital veći od 50 miliona KM. Bankarski sektor bio je usitnjen i neadekvatno kapitalizovan. Najveći broj banaka bio je u vlasništvu države. Država je u periodu koji je slijedio izvršila privatizaciju banaka i odrekla se značajnog izvora prihoda i ključne poluge razvoja⁸, te povećala nezaposlenost bankarskih službenika, a time i ukupnu nezaposlenost.

Grafikon 1. Grafički prikaz osnovnih parametara bankarskog sektora RS 1999. godine

Najveću aktivu imale su: Banjalučka banka a.d. Banja Luka, Kristal banka a.d. Banja Luka i privredna banka a.d. Doboj sa učešćem od 57% u ukupnoj aktivi bankarskog sektora RS i sa 48% u kapitalu, a na ukupan broj zaposlenih odnosilo se 32%. Parametri za ove tri banke ukazuju na mogućnost i drugačijeg rješenja od primijenjenog u toku privatizacije. Proces privatizacije banaka nije donio značajnije punjenje budžeta zemlje, a stavio je zna-

⁷ ibidem 3

⁸ Ovom temom sam se detaljno bavio u svom radu: „Profitabilnost banaka kao uslov dugoročne stabilnosti nakarskog sektora Republike Srpske“. <https://doisrpska.nub.rs/index.php/ZMES/article/download/7820/7606/17033>

čajan teret tom istom budžetu u zbrinjavanju otpuštenih radnika i oduzeo mogućnost da budžet sa kvalitetnom organizacijom rada banaka postane razvojnog karaktera.

PREGLED BANAKA U RS NA DAN 31.12.2021.GODINE				
u 000 KM				
Redni broj	Naziv banke	Aktiva	Kapital	Zaposlenih
1	E}À vl X X vi >μ	2.663.300	215.400	686
2	E> vl X X vi >μl	1.820.300	189.600	479
3	h v] Æ jš vl X X vi	1.682.000	256.600	437
4	^ Æ vl X X vi >μl	1.087.100	141.600	386
5	]l} vl X X vi >μl	946.000	158.000	351
6	D & vl X X vi >μl	601.700	77.900	261
7	<}u Æ ji ov vl X X	507.800	56.600	140
8	E “ vl X X ji oi]v	243.000	20.800	188
	UKUPNO	9.551.200	1.116.500	2.928

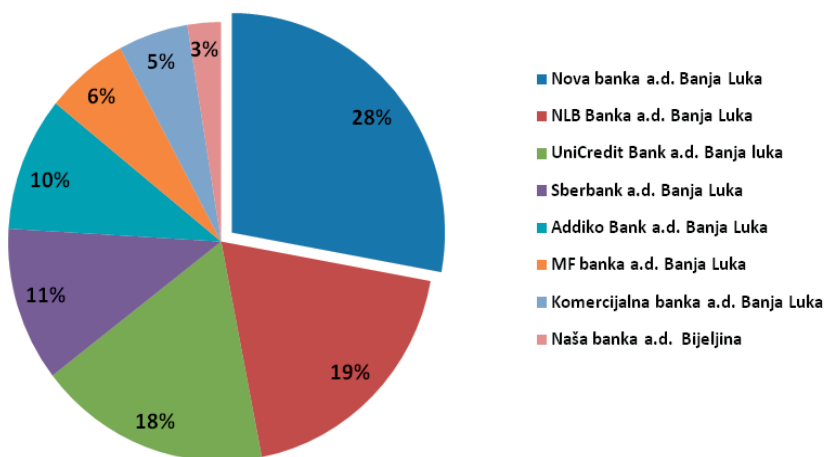
Tabela 2. Pregled bankarskog sektora RS 31.12.2021. godine⁹

Analiza pokazuje da se broj banaka u Republici Srpskoj za protekle 23 godine značajno smanjio, za 10, a što je direktna posljedica procesa privatizacije, ukupnjavanja i prestanka rada nekih banaka. U ovom periodu sve banke sa većinskim državnim kapitalom, a sa početnim stanjem na dan 31.12.1999. godine, su privatizovane ili im je oduzeta dozvola za rad. Provedeni model privatizacije nije bio prilagođen potrebama razvoja Republike Srpske, već zahtjevima međunarodnih institucija, komisija i lobija. Osnovu rada banaka čine izvori sredstava, a oni su najvećim dijelom rezultat štednje i rada stanovništva i preduzeća, te depozita vlade, vladinih institucija, administrativnih centara i organizacija.

Ukupna aktiva iznosi 9.551.200 hiljada KM, kapital 1.116.500 hiljada KM, a broj zaposlenih je 2.928. Četiri najveće banke u strukturi ukupne aktive učestvuju sa 76%, a kada se ima u vidu da je Nova banka a.d. Banja Luka kupila Sberbank a.d. Banja Luka, onda može da se konstatuje da vlasnici tri banke raspolazu aktivom u vrijednosti od 7.252,7 miliona KM. Njihovo učešće u kapitalu iznosi 72%. Proces ukupnjavanja, koncentracije, u bankarskom sektoru Republike Srpske nije završen proces i za očekivati je nova spajanja, preuzimanja, a s obzirom na postojeće stanje u ovom sektoru, možda i bankrot.

⁹ ibidem 5

STRUKTURA BANKARSKOG SEKTORA RS 31.12.2021. GODINE

Grafikon 2. Struktura bankarskog sektora sa stanovišta veličine aktive

Aktiva po zaposlenom radniku iznosi 3,3 miliona KM. Pojedinačno, sve banke su imale porast aktive po zaposlenom. Jedna banka ima aktivnu po zaposlenom iznad 4 miliona KM, tri banke imaju aktivnu po zaposlenom između 3 i 4 miliona KM, tri banke između 2 i 3 miliona KM i jedna banka ima ispod 2 miliona KM. „Efikasnost zaposlenih je jedan od indikatora uspješnosti poslovanja bankarskog sektora i svake banke pojedinačno je odnos broja zaposlenih i ukupne aktive. Veći iznos aktive po zaposlenom je pokazatelj veće racionalnosti i efikasnosti u poslovanju banaka. Međunarodni standard aktive po zaposlenom (1 milion KM) je ostvarilo devet banaka.“¹⁰

S obzirom na činjenicu da je međunarodni standard za uspješnost rada banaka aktiva od 1 milion KM po zaposlenom radniku vidljivo je da sve banke imaju ispunjen i znatno premašen ovaj uslov. Sadašnje stanje aktive u bankarskom sektoru hipotetički omogućava zapošljavanje i do 9.000 radnika, a zaposleno je 2.928. O čemu se radi? Da li je smanjen obim posla, da li je tehnologija zamijenila rad ljudi? Da li radnici rade mimo radnog vremena, da li koriste pauzu za obrok, da li su dodatno stimulisani, plaćeni, da li mogu koristiti godišnji odmor? Da li zbog toga postoji starosna diskriminacija prilikom zapošljavanja u bankarski sektor?

Odgovori na ova pitanja dali bi razloge za postojeće stanje i naravno oni bi se značajno, dijametralno, razlikovali u zavisnosti od toga ko bi davao odgovor, menadžeri, vlasnici ili radnici. Iz svega rečenog proističe da banke značajan dio profitabilnosti ostvaruju kroz uštede na realno potrebnim novim zapošljavanjima, a što se i vidi iz standarda aktive po zaposlenim radnicima u bankarskom sektoru.

¹⁰ https://abrs.ba/public/data/documents/47/Izvestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31122007.pdf, Str- 7. i 8. (29.5.2022.)

POKAZATELJI RASTA BANKARSKOG SEKTORA RS 1999 - 2021 GOD					
Redni broj	Godina	Broj banaka	u 000 KM		Broj zaposlenih
			Aktiva	Kapital	
1	1999	18	3.084.830	269.599	3.767
2	2000	18	651.212	186.123	2.697
3	2001	16	772.202	198.991	2.705
4	2002	11	938.574	190.513	2.418
5	2003	10	1.263.999	185.019	2.229
6	2004	9	1.703.809	198.064	2.153
7	2005	9	2.416.984	279.024	2.377
8	2006	9	3.268.340	384.825	2.558
9	2007	10	5.478.929	449.086	2.849
10	2008	10	5.886.576	524.038	3.063
11	2009	10	5.576.640	532.394	2.939
12	2010	10	5.340.267	705.405	2.933
13	2011	10	5.731.790	778.299	2.993
14	2012	10	6.580.159	793.921	3.296
15	2013	10	6.576.920	856.314	3.306
16	2014	9	6.615.647	853.760	3.213
17	2015	9	6.575.166	776.502	3.236
18	2016	8	6.631.767	882.534	2.974
19	2017	8	7.038.965	952.415	2.917
20	2018	8	7.760.073	965.539	2.965
21	2019	8	8.297.662	1.043.483	3.000
22	2020	8	8.508.600	1.054.300	2.969
23	2021	8	9.551.300	1.116.500	2.928

Tabela 3. Pregled osnovnih bankarskih agregata u periodu od 1999. do 2021. godine¹¹

Analizirajući stanje bankarskog sektora kroz osnovne pokazatelje veličine aktive, kapitala i broja zaposlenih uočava se značajno smanjenje svih ovih parametara 2000. u odnosu na 1999. godinu. Razlog za to leži u primjeni Zakona o početnom bilansu stanja u postupku privatizacije državnog kapitala u bankama¹².

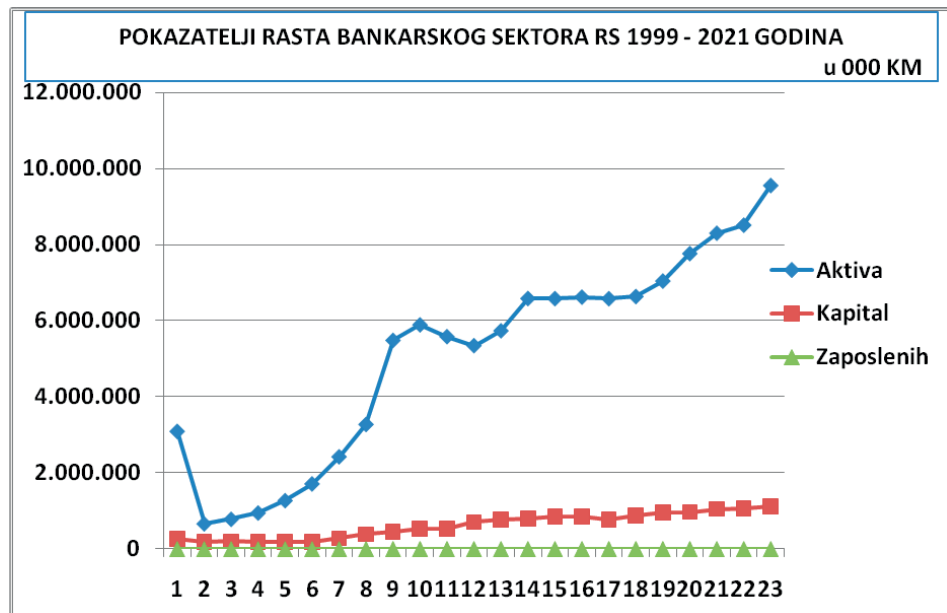
Bilans stanja za 2000. godinu sastavljen je primjenom novih računovodstvenih standarda i nove bilansne šeme, a iz bilansa stanja isključene su stavke pasivnog i neutralnog podbilansa, a koje je preuzela država. Stavka zaposlenih smanjena je za 1.070 radnika¹³, odnosno za 28%. Od 2001. godine kreće rast aktive i kapitala i iz godine u godinu je bio sve veći. Istovremeno od 2000. do 2004. godine broj zaposlenih radnika se nastavio smanjivati i 2004. godine iznosio je 2.153, a što je u odnosu na početak posmatranog perioda

11 Izvještaji o stanju u bankarskom sistemu Republike Srpske (pojedinačno po godinama od 1999. do 2021. godine) <https://abrs.ba/sr/izvjestaji/c3> (29.5.20021.)

12 »Sl. glasniku Republike Srpske«, br. 24 od 15. jula 1998; 70/01

13 A što je uglavnom rezultat odvajanja Službe za platni promet iz Razvojne banke. https://abrs.ba/public/data/documents/35/Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31122000.pdf (31.5.2922.)

manje za 43%. Na kraju 2021. godine veličina aktive u odnosu na 1999. godinu porasla je za 210%, kapitala za 314%, a broj zaposlenih smanjen za 22,3%.

Grafikon 3. Prikaz aktive, kapitala i broja zaposlenih u bankarskom saektoru RS

S obzirom na činjenicu da je 2000. godina referentna za provođenje procesa privatizacije¹⁴, to ćemo uporediti prethodne parametre i sa vrijednostima na dan 31.12.2000. godine. Aktiva je rasla za 1.363,7%, kapital za 589,9%, a broj zaposlenih rastao je tek za 8,6%. S obzirom na navedene činjenice upitan je mali rast broja zaposlenih u odnosu na značajno, enormno povećanje obima posla u bankama.

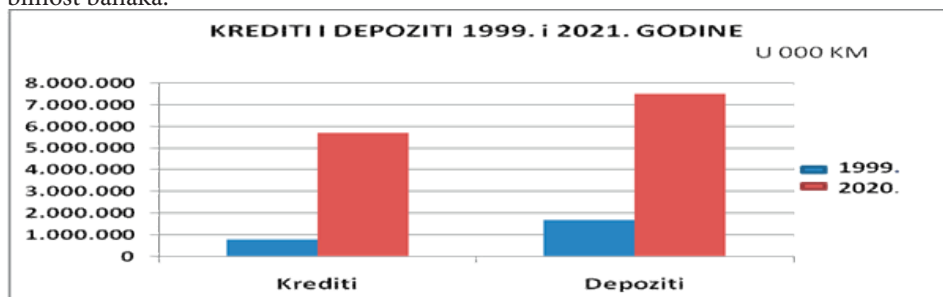
ODNOS KREDITA I DEPOZITA U BANKARSKOM SEKTORU REPUBLIKE SRPSKE				
u 000 KM				
Posmatrani period	Kredit	h "kredita u aktivi banaka %	Depoziti	h "depozita u pasivi banaka %
1999	785.538	25	1.688.230	54
2021	5.705.100	60	7.498.600	79

Tabela 4. Učešće kredita i depozita u bilansu stanja bankarskog sektora 1999. i 2021. godine¹⁵

¹⁴ Isknjižene stavke pasivnog i neutralnog podbilansa.

¹⁵ https://abrs.ba/public/data/documents/33/Izvestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31121999.pdf, Str.6. (30.5.2021.)
https://abrs.ba/public/data/documents/2097/20211231_Izvestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS.pdf, Str.29 (30.5.2021.)

Na početku perioda depoziti su iznosili 1.688,2 miliona KM, a na kraju perioda 7.498,6 miliona KM i rasli su za 344,1%, a krediti su iznosili 785,5 miliona KM, a na kraju perioda 5.705,1 milion KM i porasli su za 626,3%. Učešće kredita u depozitima 1999. godine iznosilo je 47,1%, a 2021. godine 76,1%. Nameće se zaključak da je racionalnost korišćenja raspoloživih, jeftinih, izvora finansiranja značajno porasla, a što se odražava i na profitabilnost banaka.

Grafikon 4. Stanje kredita i depozita

Učešće kredita u aktivi banke na dan 31.12.1999. godine bilo je 25%, a 2021. godine 60%. Učešće depozita u ukupnim izvorima sredstava bilo je 54%, a 2021. godine 79%. Pošto su depoziti osnovni izvor kreditiranja, a imajući u vidu činjenicu da su to najvećim dijelom sredstva stanovništva, preduzeća, institucija i organizacija iz zemlje domicila, i da je to glavni izvor stvaranja profita, te da profit odlazi dobrim dijelom svojim vlasnicima koji su iz inostranstva¹⁶, to se nameće zaključak da dobit banaka značajno ne utiče na razvoj zemlje domicila.

Posmatrani period	Broj stanovnika	Prirodni rast stanovništva	Broj zaposlenih	Broj nezaposlenih	Udio nezaposl. u br. zaposl. (5:4) x 100 %	Udio nezaposl. u uk. br. stanov. (5:2) x 100 %	WCE i plate zaposlenih u KM	Ukupni proizvod u 000 KM	Bruto proizvod po stanovniku	Udio pr. plate u bruto pr. po glavi stanovnika (8:10) x 100 %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1999	1.448.537	1.843	228.291	147.497	65	10	216	2.462.203	927	23
2020	1.170.342	-7.428	247.227	83.164	34	7	956	11.131.849	5.707	17

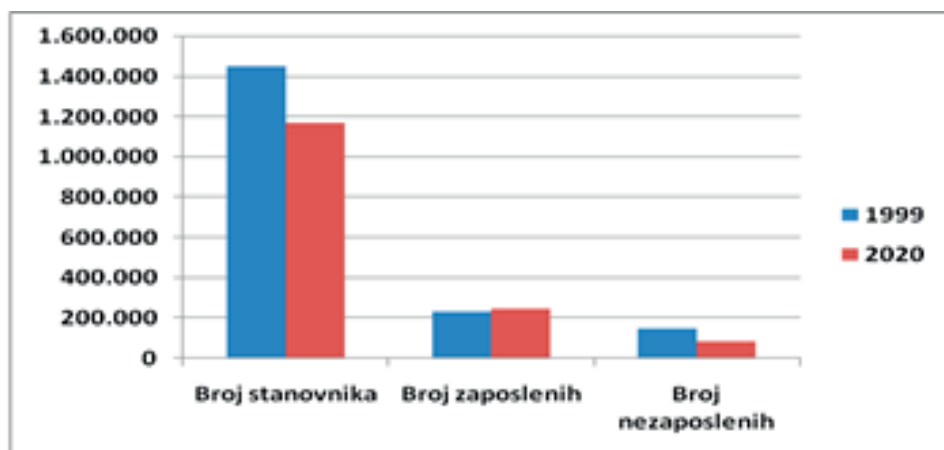
Tabela 5 osnovni makroekonomski pokazatelji 1999 – 2020 godina¹⁷

Prilikom istraživanja bankarskog sektora uvijek polazimo od premise da on čini osnovu razvoja jedne zemlje, a pogotovu u uslovima zemalja sa slabo razvijenim finansijskim tržištima kakvo je finansijsko tržište Republike Srpske. Zato svi efekti koji se ostvaruju u bankarskom sektoru imaju svoj značajan odraz na opšte makroekonomske pokazatelje zemlje. U posmatranom periodu došlo je do značajnog smanjenja broja stanovnika, odnosno za 278.195 ili za 19%. Rezultat je to prirodnog mortaliteta, negativnog prirodnog

16 Učešće stranog vlasništva u bankarskom sektoru RS kreće se od 98% 2005.godine, do 94,3% 2012. godine, te 63% 2021. godine. https://abrs.ba/public/data/documents/44/Informacija_o_bankarskom_sektoru_RS_31122005.pdf https://abrs.ba/public/data/documents/56/Izvestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31122012.pdf https://abrs.ba/public/data/documents/2097/20211231_Izvestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS.pdf (31.5.2021.)

17 Statistički godišnjak Republike Srpske 2009 https://www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/godisnjak/2009/Godisnjak2009_Yearbook2009.pdf (2.6.2022.) https://www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/godisnjak/2021/StatistickiGodisnjak_2021_WEB_II.pdf (2.6.2022.)

priraštaja, ali značajnim dijelom zbog ekonomskih migracija koje se permanentno odvijaju. Realno broj stanovnika u zemlji je i značajno manji pošto naši građani ne odjavljuju mjesto stalnog boravka.

Grafikon 5. Stanovništvo, zaposleni i nezaposleni u RS

Broj zaposlenih stanovnika je rastao za 8,2%, a broj nezaposlenih smanjen za 43,7% i trenutno iznosi 7,1%, a što bi čisto statistički trebao biti zadovoljavajući pokazatelj. Međutim, veliki broj nezaposlenog stanovništva nije prijavljen na Zavodima za zapošljavanje, pošto nema nikakvih benefita po tom osnovu, a ima obavezu prijavljivanja i odlazaka, te imaju nove troškova koji po tom osnovu nastaju. Politika Zavoda je da se lica koja se nisu prijavila na vrijeme, u roku od par dana, skidaju sa evidencije, a što značajno utiče na stvaranje lažne slike o broju nezaposlenih stanovnika. Prosječna plata zaposlenih u Republici Srpskoj 1999. godine iznosila je 216 KM, a 2020. godine 956 KM što čini rast od 443%. Ovaj pokazatelj sam po sebi bio bi zadovoljavajući u uslovima razvijenih ekonomija.

Grafikon 6. Prosječna plata, BDP po glavi stanovnika u RS

Grafikon 7. Udio prosječne plate u BDP po glavi stanovnika

Ako uporedimo bruto društveni proizvod po glavi stanovnika u Republici Srpskoj 1999. godine i 2020. godine, vidimo da je on značajno porastao, i to, sa 927 KM na 5.707 KM. Kada stavimo u odnos prosječnu platu sa bruto društvenim proizvodom po glavi stanovnika dobija se udio plate u bruto društvenom proizvodu po glavi stanovnika, i on iznosi za 1999. godinu 23%, a za 2020. godinu 17%. Realno je manji, a što implicira da stanovništvo lošije živi nego prije 23 godine. Kada stavimo u odnos ukupan broj stanovnika sa

ukupnim brojem zaposlenih 1999. godine dobićemo pokazatelj od 6,35, a što znači da na svakog zaposlenog radnika dolazi 6,35 stanovnika (kada se broj stanovnika umanji za broj penzionera onda je ovaj pokazatelj manji, ali i dalje previsok za prosječna radnička primanja i troškove života svakog stanovnika). Ovaj pokazatelj za 2020. godinu iznosio je 4,73.

Grafikon 8. Ukupna aktiva i krediti bankarskog sektora RS i FBiH u postocima BDP-a¹⁸

Zbirno bankarski sektor BiH u 2020. godini pokazuje da je aktiva bankarskog sektora ostvarila znatno slabiji rast, u iznosu od 1,2%, u odnosu na prethodnu godinu kada je godišnja stopa rasta aktive iznosila 8,9%.

Iako nije zabilježen kreditni rast, uslijed snažnog pada ekonomske aktivnosti, aktiva bankarskog sektora izražena u procentima BDP-a je na kraju 2020. godine dostigla najveći zabilježeni nivo, od 96,9%, dok je učešće kredita u BDP-u na kraju posmatranog perioda iznosilo 61,1%.

Kroz navedenu analizu vidljiv je značaj bankarskog sektora na ukupan rast BDP-a. U bankarskom sektoru zemlje, a u periodu od 2001-2020. godine došlo je do statusnih promjena u 23 banke, oduzeta je dozvola za rad za ukupno 12 banaka¹⁹.

¹⁸ Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2020.godinu, Centralna banka BiH. <https://www.cbbh.ba/content/DownloadAttachment/?id=0abd905a-c8c0-4cd5-ad39-da7ae12f2962&langTag=bs> (3.6.2022.)

¹⁹ <https://www.cbbh.ba/content/DownloadAttachment/?id=2b0516ec-b0a8-4e81-9961-b1f627c9ca57&langTag=bs>, Izvještaj

DISKUSIJA

Koncentracija bankarskog sektora je proces koji se konstantno odvija, kako u okvirima Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine, tako i u bližem i daljem okruženju. Regulatori procjenjuju efekte koncentracije sa stanovišta monopolskog ponašanja, pa je smatraju dopuštenom ili nedopuštenom. Ovo istraživanje bavi se efektima ukрупnjavanja sa stanovišta rasta osnovnih bankarskih agregata i komparacije sa određenim makroekonomskim pokazateljima Republike Srpske.

Bankarski Sektor Republike Srpske u periodu 1999-2021 godina zabilježio je značajan rast aktive, kapitala, kredita i depozita uz istovremeno značajno smanjenje broja radnika. Pokazatelji rasta bankarskog sektora značajnosu se odrazili na finansijski potencijal i finansijske plasmane banke, a samim time i na značajno učešće u BDP-u zemlje.

Alihodžić, A., u svom radu (Alihodžić, 2015.) „Međusobna uslovljenost performansi bankarskog i realnog sektora Republike Srbije.” analizira kauzalnost između dostignutog stepena razvoja bankarskog sektora i njenog ekonomskog razvoja kroz analizu određenih parametara finansijskog zdravlja, te vezu bankarskog rasta i razvoja sa makroekonomskim prametrima razvoja bankarskog sektora. „Može se takođe zaključiti da je razvoj bankarskog sektora kao dominantnog sektora finansijskog sistema R. Srbije imao pozitivne implikacije na sami kvalitet određenih makroekonomskih varijabli.“

Delić, A., Rogić Dumančić, L. u svom radu (Delić, A., Rogić Dumančić, L., 2016,) vršili su dinamičku panel analizu uticaja razvoja finansijskog sistema na privredni rast u jedanaest zemalja Istočne i Srednje Evrope u periodu od 1995. do 2014. godine. „Na temelju dobivenih rezultata moguće je zaključiti da analizirane zemlje Srednje i Istočne Evrope karakterizira ovisnost o njihovim bankarskim sustavima. Naime, dobiveni rezultati impliciraju da je bankocentričnost analiziranih tržišta utjecala na to da su se banke istaknule kao najvažniji dio finansijskog sustava koji generira gospodarski rast zemalja, ili ukoliko postoje visoke stope nenaplativih kredita, pad. Nameće se pitanje koliko dugo će banke moći biti generatori rasta u navedenim državama srednje i istočne Evrope? Pretpostavka je da će njihov utjecaj s razvojem analiziranih zemalja početi slabiti te da će se u tom trenutku fokus okrenuti na relativno zanemareno tržište finansijskih vrijednosnica.“

Račić, Ž. u svom radu (Račić, Ž., 2014.) istraživao je uticaj makroekonomskih pokazatelja na likvidnost bankarskog sektora Srbije. „Rezultati istraživanja idu u prilog oceni da je kretanje osnovnih makroekonomskih pokazatelja značajno doprinelo visokoj likvidnosti domaćeg bankarskog sektora. Trend pada bruto društvenog proizvoda, kao i trend povećanja nezaposlenosti, deficita platnog bilansa i inflacije, na statistički značajnom nivou determinišu smanjenje kreditne aktivnosti bankarskog sektora i njihovu izloženost riziku likvidnosti. Takođe, može se zaključiti i da postoji obrnuta korelacija između likvidnosti domaćih banaka i faza poslovnog ciklusa, što je u skladu sa zaključcima prethodnih istraživanja u vezi sa bankama koje posluju u tranzicionim državama.“

Vunjak, N., Dragosavac, M., Radaković, M. u svom radu (Vunjak, N., Dragosavac, M., Radaković, M., 2020,) analizirali su osnovne bankarske performanse u vremenskom periodu od 2008. do 2018. godine, a koje su se odnosile na učešće aktive, kredita, depozita, nivo adekvatnosti kapitala, u BDP-u, zemalja Centralne i Istočne Evrope. Njihova analiza

pokazala je da su dominantne banke zemalja Centralne Evrope, a da se njima u određenim performansama približavaju banke zemalja Istočne Evrope (članice Evropske Unije i Zapadnog Balkana). „Posebno mesto u analizi banaka zemalja Centralne i Istočne Evrope pripadaju indikatori koji se odnose na: a) učešće ukupne aktive banaka u BDP-u, b) učešće ukupnih kredita u BDP-u, c) učešće ukupnih depozita u BDP-u, d) nivo adekvatnosti kapitala u analiziranim zemljama. U delu, učešća ukupne bankarske aktive u BDP-u dominantno mesto pripada zemljama Centralne Evrope (Češkoj, Sloveniji, Mađarskoj, Slovačkoj i Poljskoj). U delu učešća ukupnih kredita u BDP-u približno isto učešće imaju zemlje Centralne i Istočne Evrope. U delu učešća ukupnih depozita u BDP-u dominantne su zemlje Centralne Evrope, zatim zemlje Istočne Evrope članice Evropske Unije i ostale zemlje Istočne Evrope (Zapadnog Balkana). Prema nivou adekvatnosti kapitala približno su iste zemlje Centralne i Istočne Evrope, čija je adekvatnost kapitala u proseku 60% više u odnosu na Regulatorni minimum bankarskih sistema posmatranih zemalja koji je propisan na 12% rizikom ponderisane aktive pojedinačne banke.“

ZAKLJUČAK

Porast obima aktivnosti u bankarskom sektoru Republike Srpske nije pratio rast zaposlenih niti standarde efikasnosti u bankarstvu. Aktiva bankarskog sektora RS i FBiH je približno jednaka društvenom bruto proizvodu zemlje, a što implicira nerazvijenost zemlje. Osnovni parametri bankarskog poslovanja značajno su rasli, pa je tako aktiva rasla za preko tri puta, kapital četiri puta, a broj zaposlenih smanjen je 28,7%. Ukрупnjavanje bankarskog sektora Republike Srpske odrazilo se na ukupan privredni rast i veličinu BDP, ali je istovremeno dovelo do značajnog smanjenja broja zaposlenih, a što ne smatramo samo rezultatom povećanja efikasnosti rada. Proces ukрупnjavanja bankarskog tržišta zemlje nije završen proces i za očekivati je nove aktivnosti po tom pitanju.

LITERATURA:

1. Alihodžić, A.: Međusobna uslovljenost performansi bankarskog i realnog sektora Republike Srbije: *Bankarstvo* 44, no. 2 (2015): 46-73; Beograd, 2015. <https://doi.org/10.5937/bankarstvo1502046A>.
2. Delić, A.; Rogić Dumančić, L.: Utjecaj razvijenosti finansijskog sustava na gospodarski rast zemalja srednje: *Ekonomski pregled*, 67 (6) 535-556 (2016): Hrvatsko udruženje ekonomista Zagreb: Zagreb 2016.
3. https://abrs.ba/public/data/documents/33/Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31121999.pdf
4. https://www.fba.ba/images/documents_archive/publikacije_13_1.pdf
5. https://abrs.ba/public/data/documents/2097/20211231_Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS.pdf
6. https://www.fba.ba/upload/docs/informacija_31122021_konacni_podaci_FjX.pdf
7. <https://doisrpska.nub.rs/index.php/ZMES/article/download/7820/7606/17033>
8. https://abrs.ba/public/data/documents/47/Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31122007.pdf
9. <https://abrs.ba/sr/izvjestaji/c3>
10. https://abrs.ba/public/data/documents/35/Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31122000.pdf

11. https://abrs.ba/public/data/documents/44/Informacija_o_bankarskom_sektoru_RS_31122005.pdf
12. https://abrs.ba/public/data/documents/56/Izvjestaj_o_stanju_bankarskog_sistema_RS_31122012.pdf
13. Račić, Ž.: Uticaj osnovnih makroekonomske pokazatelja na likvidnost bankarskog sektora Srbije: Visoka poslovna škola strukovnih studija Novi Sad: Škola biznisa Broj 2/2014: Novi Sad, 2014.
14. Službeni glasniku Republike Srpske, broj 24 od 15. jula 1998; 70/01
15. Statistički godišnjak Republike Srpske 2009 https://www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/godisnjak/2009/Godisnjak2009_Yearbook2009.pdf
16. Statistički godišnjak Republike Srpske 2021 https://www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/godisnjak/2021/StatistickiGodisnjak_2021_WEB_II.pdf
17. Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2020.godinu, Centralna banka BiH. <https://www.cbbh.ba/content/DownloadAttachment/?id=0abd905a-c8c0-4cd5-ad39-da7ae12f2962&langTag=bs>
18. Vunjak, N.; Dragosavac, M.; Radaković, M.: Strategija upravljanja bankarskim sistemima u zemljama Centralne i Istočne Evrope u uslovima globalizacije: Novi Ekonomist, Vol 14(1), Godina XIV, broj 27, januar - jun 2020.: Bijeljina, 2020.